

BENGT LANDGREN

Den poetiska världen. Strukturanalytiska studier i den unge Gunnar Ekelöfs lyrik

Acta Universitatis Upsaliensis, Historia litterarum. 11. Uppsala 1982. 286 s.

Bengt Landgren, litteraturforskare med hög teoretisk medvetenhet och enorm behärskning av Ekelöf-materialet, eminent komparatist och strukturalist — visst slår det gnistor om *Den poetiska världen. Strukturanalytiska studier i den unge Gunnar Ekelöfs lyrik* (1982).

Själv betecknar Landgren sin bok som ett självständigt komplement till sin idéanalytiskt inriktade doktorsavhandling *Ensamheten, döden och drömmarna från 1971*. Den nya boken är upplagd på sex fristående men ändå samhöriga kapitel. Det första är en undersökning av receptionen av *sent på jorden* och *Dedikation*, det sista en briljant analys av de bekanta Stagnelius-elegierna i *Dedikation*. "Från pekoralist till diktare" lyder rubriken på inledningskapitlet som visar hur det nästan kompakt negativa mottagandet av *sent på jorden* 1932 byts i förtjusning över *Dedikation* två år senare. Landgren demonstrerar roligt hur diktare och kritiker tolkar den nye diktaren var och en utifrån sina egna intentioner. Intressantast är Hagar Olsson som finner att Ekelöfs dikter inger henne en "kall vällust" — inte dåligt som karakteristik av det genuint ekelöfska.

En höjdpunkt i boken är det andra kapitlet, en genetiskt komparativ studie av Ekelöfs konstuppfattning och litterära orientering. Framför allt klarläggs impulserna från de postkubistiska riktningarna vid tiden för *sent på jorden* på ett lysande sätt. Medvetenheten i skaldens formsträvanden framträder starkt: hans program att "destruera den naiva realismens världsbild" får en lika skarpsinnig som övertygande belysning.

Kapitel tre ägnas åt *sent på jordens* dynamiska universum, med dess perspektivförskjutningar, desorganisation och destruktionsmatematik. Parallellerna mel-

lan den visuella struktureringen i dikterna och Giorgio de Chiricos arkitektoniskt byggda kompositioner verkar slående.

De övriga kapitlen innehåller analyser av strukturella system i det tidiga dikt-materialet. Den metodiska modellen är främst Roman Jakobsens ekvivalensteori, tillämpad bl.a. i den berömda analysen av Baudelaires "Les chats". Landgren utför sina analyser av dikternas relationssystem med en frenesi som är aningen skrämmande. Framställningen suggererar emellanåt fram intrycket att avsikten med dikterna är själva språkspelet. I en betydelse är det förstås så: meningen med prasslandet är som bekant prasslandet. Men fonetiken blir här på ett egendomligt sätt sig själv nog. Man känner sig också tveksam inför den strikta användningen av de naturvetenskapliga begreppen — ekvivalens, membra, transformation. Resultatet blir gärna att man till varje pris försöker bevisa en lagbundenhet som bara är intressant till en viss gräns. Om den nu verkligen finns. Är ekvivalens, total utbytbarhet, i dikt möjlig?

Det finns också en risk med en analysmetod av denna typ att egenarten i de olika dikterna och diktsamlingarna suddas ut. Alla texter blir på något sätt mekaniskt fungerande ljudapparater. Framför allt utplånas skillnaden mellan *sent på jorden* och *Dedikation*. Visst finns det, som Landgren menar, starka beröringspunkter mellan de båda tidiga diktsamlingarna — intentionen är i båda fallen att bryta upp den gängse verklighetsuppfattningen. Men förändringen är ändå formidabel. Här är det ju verkligen fråga om olika världar. Från det slutna rummet i *sent på jorden* kommer vi med *Dedikation* ut i skogen. Från Chirico kommer vi till Atterbom och Stagnelius. Tog Ekelöf trots allt intryck av *sent på jorden*-kritiken, när han utformade sin andra samling — så mycket mera svensk och lättillgänglig än den föregående? Frågan borde vara värd att ställas.

Vivi Edström